

Драженко Јоргић
Универзитет у Бањој Луци
Филозофски факултет

САВЈЕТОДАВНА ПОМОЋ ЖРТВАМА, НАСИЛНИЦИМА И ЊИХОВИМ РОДИТЕЉИМА (ПРЕПОРУКЕ НАСТАВНИЦИМА И СТРУЧНИМ САРАДНИЦИМА)

Резиме: У раду су приказане препоруке и инструктивне смјернице директорима, наставницима – одјељенским старјешинама и стручним сарадницима како савјетодавно помоћи жртвама, насилницима и њиховим родитељима у случајевима када се већ десило вршњачко насиље. Посебно су наглашени најважнији комуникациони аспекти почетка и даљег вођења савјетодавног разговора са жртвом, насилником и родитељима жртве и насилника. Као илустративан примјер приложен је и оријентациони модел интерактивне андрагошке вјежбе у виду симулација почетка савјетодавног разговора наставника са жртвом, насилником и њиховим родитељима.

Кључне ријечи: препоруке, инструктивне смјернице, савјетодавна помоћ, жртва, насилник, родитељ, вршњачко насиље, комуникациони аспекти, почетак разговора, вођење разговора, интерактивна андрагошка вјежба.

Увод

Вршњачког насиља увијек је било, и биће га у будућности. Питање је само колико можемо педагошки утицати да се оно стално смањује. Постоје различити облици вршњачког насиља. Они се крећу од вербалног, невербалног, физичког, сексуалног, релационог (социјално искључење), директног, индиректног, формалног до неформалног и сличних облика. Данас је присутно много више непријављеног од пријављеног вршњачког насиља.

Различити су локалитети на којима се могу идентификовати различити облици насиља. Свака прилика која је изван контроле одраслих потенцијално је прилика за испољавање агресије снажних и моћних ученика према слабијим и немоћним ученицима. Данас то ученици изводе у тоалету, по ходницима у вријеме малих и великог одмора, поред школе, па чак и у учионицама док чекају предметног наставника. Често се дешава да насилници малтретирају жртве и на путу од куће до школе, и обрнуто.

Понекад се питамо гдје су ти сви извори вршњачког насиља, односно одакле ученици црпе енергију за испољавање моћи у виду агресивног понашања. Различити су извори, а посебно можемо издвојити сљедеће: насљеђе, негативан утицај вршњака, обрасци понашања у породици (код куће), те снажан утицај медија, посебно телевизије и интернета.

Обрасце агресивног понашања ученици несвјесно усвајају и испољавају на немоћним и физички слабијим ученицима, а ако се још споро или никако не реагује на насиље онда се оно понавља и поприма све интензивније испољавање.

Због бројних ваншколских утицаја, па чак и оних у самој школи, неопходно је све више припремати и реализовати ефикасне и дјелотворне програме превенције вршњачког насиља. То се у школама најчешће реализује кроз васпитни рад одјељенских заједница и путем родитељских састанака. Међутим, упркос добро припремљеним и реализованим превентивним програмима вршњачко насиље се у мањим или већим интензитетима и даље понавља. Због тога школа мора да предузима и одређене интервентне или корективне мјере у случајевима кад се већ идентификовало вршњачко насиље. Школа предузима бројне савјетодавно-педагошке, васпитно-дисциплинске и казнене мјере како би спречавала даље ширење вршњачког насиља, али и слала јасну поруку долазећим генерацијама ученика у смислу превенције истог.

Када се већ десило и идентификовало вршњачко насиље неопходно је хитно реаговање одраслих, односно „најближих“ наставника, стручних сарадника (педагога и психолога), али и самих ученика. Препоручује се да се одмах обаве разговори са жртвом, насилником и њиховим родитељима. Приликом ових разговора јако је битно како се брзо припремити и започети савјетодавні разговор. За потребе ових савјетовања од посебног значаја је савјетодавна компетентност наставника (одјељенских старјешина) и школских стручних сарадника (педагога и психолога). Од правилног почетка разговора зависи исход даљег савјетовања и корективног дјеловања на жртву, насилника и њихове родитеље.

Како је вршњачко насиље сложен феномен, а исто тако и савјетодавна помоћ жртви, насилнику и њиховим родитељима битно је повремено обезбиједити адекватну интерну и/или екстерну предавачку, инструктивну и интерактивну обуку за наставнике и стручне сараднике како би се они континуирано усавршавали за давање савјетодавне помоћи. Од посебног значаја је усавршавање за правилан и ефикасан почетак пружања савјетодавне помоћи жртви, насилнику и њиховим родитељима.

Формално-протоколарне корективне мјере

У историји школства у законским и подзаконским школским актима постојале су одређене формалне и протоколарне васпитно-дисциплинске мјере које су се односиле на ученике насилног понашања. Те мјере односиле су се на лакше и теже повреде обавеза ученика.

У актуелном Закону о основном образовању и васпитању у члану 82. и ставу 5 међу тежим повредама обавеза ученика издвајају се и оне које се односе на насилничко понашање. Између осталог, то су:

- употреба или *подстрекавање* ученика на употребу дувана, алкохола или наркотичког средства,
- изазивање *туче* или учешће у тучи,
- изражавање националне или вјерске *нетрпељивости* и
- недоличан однос или *насиље* ученика једних према другима.

За ове теже повреде обавеза ученика од васпитно-дисциплинских мјера изричу се укор директора и укор наставничког вијећа. Изречене мјере могу се у току године ублажити или

укинути. На основу члана 59. и ставова 2 и 3, односно ученик који је навршио 15 или има више година, а који учини тежу повреду обавеза искључује се из школе. Дакле, ово су неке од репресивних мјера које се могу изрицати ученицима насилног понашања у основној школи.

Календарске 2008. године у масовним медијима је све више јавност била упозната са вршњачким насиљем у основним и средњим школама. За разлику од ранијих случајева јавност се могла веома очигледно увјеравати о насиљу међу вршњацима, и то посебно путем гледања видео материјала као најувјерљивијих доказа да је вршњачко насиље све више евидентно у данашњим основним и средњим школама. Због великог притиска медија и широке јавности Министарства просвјете и културе, здравља и социјалне заштите и унутрашњих послова Републике Српске морали су дати брз одговор на овакво стање. Тако је у новембру 2008. године потписан „Протокол о поступању у случајевима вршњачког насиља међу дјецом и младима у образовном систему“. У овом протоколу дефинисане су и одређене обавезе васпитно-образовне установе које се, између осталог, односе и на одређене видове пружања помоћи жртвама и насилницима у вршњачком насиљу.

У оквиру дужности пружања помоћи жртвама истиче се сљедеће:

- по пријави, односно дојави насиља одмах обавити **разговор** с дјететом које је *жртва насиља*, а у случају да је постојала љекарска интервенција, уз договор с љекаром, чим то буде могуће. Ови разговори с дјететом обављају се увијек у присутности неког од стручних радника васпитно-образовне установе, а на начин да се поступа посебно пажљиво, поштујући дјететово достојанство и пружајући му подршку;
- *родитељима или законским заступницима дјетета* које је жртва вршњачког насиља дати обавјештења о могућим **облицима савјетодавне и стручне помоћи дјетету** у васпитно-образовној установи и изван ње, а с циљем подршке и оснаживања дјетета те превазилажења трауматског доживљаја.

Поред дужности пружања помоћи жртвама Протоколом су прецизиране и неке дужности везане за пружање помоћи насилницима. Посебно истакнуте дужности су:

- што хитније обавити **разговор** с *дјететом које је починило насиље* уз присуство стручне особе, указати дјетету на неприхватљивост и штетност таквог понашања, те га савјетовати и подстицати на промјену таквог понашања, а током разговора посебно обратити пажњу износи ли дијете неке околности које би указивале да је дијете жртва занемаривања или злостављања у својој породици или изван ње, у ком случају ће се одмах обавијестити центар за социјални рад, а по потреби или сумњи на почињење кажњиве радње обавијестити полицију или надлежно тужилаштво а васпитно-образовна установа ће предузети све мјере за помирење дјеце и за стварање толерантног, пријатељског понашања у васпитно-образовној установи;
- позвати *родитеље или законске заступнике дјетета* које је починило насиље, упознати их са догађајем, као и с неприхватљивошћу и штетношћу таквог понашања, **савјетовати их** с циљем промјене таквог понашања дјетета, те их позвати на **укључивање у савјетовање** или стручну помоћ унутар школе или изван ње (центри за социјални рад, поликлинаика за дјецу и младе, центри за ментално здравље, полиција и Омбудсмен и слично) и обавијестити их о обавези васпитно-образовне установе да случај пријави надлежном центру за социјални рад, полицији или другим надлежним институцијама.

Из ових дужности јасно видимо да поред директног контакта са жртвама и насилницима треба и индиректно пружати помоћ жртвама и насилницима, и то преко њихових родитеља или законских заступника.

Савјетодавна помоћ жртвама

Како је већ протоколарно наглашено у случајевима вршњачког насиља јако је битно што хитније обавити савјетодавни разговор са жртвом. Од посебног значаја је сам почетак тог разговора за који морамо имати савјетодавно компетентног наставника (одјељенског старјешину) и стручне сараднике (педагоге и психологе). Због сложености корективног дјеловања на жртву неопходна су повремена обучавања наставника и стручних сарадника за такве активности. Онај ко у школи први реагује на већ идентификовано насиље мора се добро и брзо припремити за почетак разговора са жртвом. То практично значи упознавање „позадине“ жртве, односно њеног статуса у школи и одјељењу, као и познавање породичне атмосфере жртве. Жртви је потребна педагошка подршка, и то у смислу да се жртви врати њено самопоштовање, али и да се насилништво више не понавља како би подршка прерасла из интервентне у превентивну мјеру.

Приликом почетка разговора са жртвом потпуно је очигледно да је жртва у депресивном стању, анксиозна и да има веома ниско самопоштовање. Жртва страхује да ће тај разговор „доћи“ до насилника, те је морамо разувјерити да до тога неће доћи. Нинковић (2010) говори о неколико интервентних опаски битних за почетак и даљи ток разговора са жртвом, и то:

- ослобађање страха (указивање на повјерљивост разговора),
- акцентовање спољашњег локуса контроле (ослобађање жртве осјећаја самокривице) и
- фокус на осјећања жртве (увјеравање ученика да су таква осјећања у тим ситуацијама сасвим нормална и природна).

У даљем вођењу разговора битно је у више наврата увјеравати жртву да све информације остају повјерљиве и да нико неће сазнати за тај разговор. На овај начин полако наводимо жртву да убудуће ако се понови насиље, а што се често и дешава, јер жртве „ћуте“ да исте одмах одреагују и пријаве насилника дежурном наставнику. Овако се потенцијалне жртве, али и могући очевици насиља наводе да убудуће одмах пријављују насиље.

Расправљајући о учионици без насилништва Алан Бин (2004) наводи неколико корисних савјета како помагати жртвама. Ови савјети су корисни за почетак, али и даљи ток савјетодавне помоћи жртвама. Кроз илустративне примјере истиче се сљедеће:

Помозите жртвама!

Будите на опрезу
Препознајте жртве или потенцијалне жртве
Тражите информације од родитеља
Разговарајте са другим наставницима и особљем
Преиспитајте сопствена увјерења
Прекините завјет ћутања
Реагујте одмах
Будите добар слушалац
Пошаљите јасну поруку

Обезбиједите жртвама савјетовање
Упутите родитеље у оно што чините
Придобијте очевице
Подстичите позитиван став
Развијајте самопоштовање код својих ученика
Научите ђаке да примјене поступак визуелизације
Играјте игру афирмативног говора о себи
Помозите ученицима да прихвате чињеницу да су другачији
Посматрајте своју учионицу очима ђака
Подјелите савјете за избјегавање насилништва
Примјените метод заједничког рјешавања проблема
Примјените приступ без оптужби
Подстичите добре породичне односе
Подстичите добре односе са другим одраслим особама
Пружите уточиште жртвама
Играјте игру „Шта би било...?“
Изједначите моћ
Ангажујте ученике у групама
Пружите им прилику да заблистају
Нека ученици воде дневнике
Научите ђаке да планирају ситуације
Помозите ученицима да науче да користе своју моћ
Заштитите се

Слично Биновим савјетима и Тревор Ромен говори о одређеним савјетима како помоћи жртвама. Међутим, његови савјети односе се на ситуације како припремити жртве у случајевима да се насилништво у ком случају понавља. Неки од корисних савјета су:

- трудити се да се насилникове ријечи не схвате лично („Ти имаш своје мишљење, ја имам своје“);
- кад силеција пријети да му даш новац („Дај му новац, али га одмах пријави неком одраслом“);
- када те силеција вријеђа („Као да не чујеш глас силеције...“);
- када те силеција изазива на тучу („Треба да се удаљиш од њега што брже и да за то кажеш неком старијем“);
- када видиш да ти силеција прилази („Треба да му се склониш с пута“, „Придружи се другоме да не будеш сам“);
- користи хумор на свој рачун;
- изражавај осјећања путем „Ја-порука“;
- изненади силецију покушајем да се спријатељиш с њим, и слични савјети (Ромен, 2006).

Дакле, поред изузетне важности саме припреме и почетка савјетодавне помоћи битан је и даљи ток разговора како би се жртва што више увјеравала да се насиље може зауставити. Од правилног почетка и даљег вођења разговора зависи колико брзо ћемо жртви вратити њено самопоштовање.

Савјетодавна помоћ насилницима

Као и приликом савјетодавне помоћи жртви у случајевима вршњачког насиља јако је битно што хитније обавити савјетодавни разговор и са насилником. И у овом случају је јако битан сам почетак тог разговора за који такође морамо имати савјетодавно компетентног наставника (одјељенског старјешину) и стручне сараднике (педагоге и психологе). За овакву врсту савјетодавне помоћи такође су неопходна повремена обучавања наставника и стручних сарадника за такве активности.

У почетној фази савјетодавног разговора мора се добро и брзо припремити за почетак разговора са насилником. То практично значи детаљније упознавање насилника, односно његовог статуса у школи и одјељењу, као и познавање његове породичне атмосфере. Насилнику је неопходно одмах у старту дати до знања да се одмах прекине са насиљем и што хитније утицати на промјену његовог понашања. Насилнику се одмах даје до знања да мора бити кажњен. Он се на неки начин застрашује тако што се у разговору спомињу могуће последице таквог понашања за жртву, али исто и за насилника. Насилник ће у почетку разговора покушати да „ублажи“ насилни чин, па му зато никако не треба дати превише простора да разговара. Ово је јако битно да насилник, али и потенцијални насилници знају да се на насиље одмах реагује, да се оно одмах кажњава. На овај начин ова корективна мјера имплиците је и превентивна како убудуће не би долазило до појаве вршњачког насиља.

Анализирајући бројне студије школског насиља Нинковић (2010) изводи одређене препоруке за педагошки савјетодавни рад, гдје су сљедеће релевантне за успјешност савјетодавног рада са насилницима:

- постављање јасних очекивања према понашању ученика,
- избјегавање дебата,
- избјегавање понављања одговора и реакција,
- не спуштати гард прије времена,
- фокус на осјећања умјесто на чињенице и
- не заустављати се на последицама; подстицати просоцијално понашање.

У већ споменутој расправи о учионици без насилништва Бин говори такође и о корисним савјетима како помоћи насилницима у вршњачком насиљу. Између осталог, он препоручује сљедеће:

Помозите насилницима!

Ухватите их на дјелу
Имајте сажаљења
Препознајте насилнике или потенцијалне насилнике
Никад немојте да будете насилни према насилнику
Одредите одговарајуће казнене мјере
Промијените њихов начин размишљања
Разговарајте с родитељима
Окупите родитеље
Усмјерите се на понашање
Научите ученике да прате сопствено понашање
Обезбиједите савјетовање насилним ученицима
Ангажујте друге ученике
Успоставите суд за насилништво

Помозите ученицима да открију своја интересовања и да им се посвете
Помозите ученицима да савладају вјештине предводништва
Помозите ученицима да нађу менторе
Научите нешто више о својим ученицима
Поведите кампању против насилништва
Помозите ученицима да савлађују бијес
Ангажујте старије ученике
Примијените метод „стани и размисли“
Задајте ученицима важне задатке
Научите их да се сами „уразуме“
Сакупљајте профиле понашања
Научите ђаке да се на позитиван начин осјећају моћно
Пробајте са критичким испитивањем
Обезбиједите ученицима мјесто на које могу да оду
Оснујте клуб
Помозите ученицима да схвате зашто малтретирају друге
Помозите ученицима да престану с насилништвом

(Bin, 2004).

Постоји мноштво програма намјењених насилницима. Попадић (2009) описује неколико програма гдје се наводе конкретне активности у раду са насилницима. Он посебно издваја следеће програме: Пикасов метод заједничке бриге, Приступ без оптуживања, Учење замјене агресије, Интервентни програм против силецијства и Програм „Хладна глава“. Ови програми, поред почетка разговора, посебно су значајни за наставак у наредним фазама савјетовања насилника.

Дакле, приликом стратешког застрашивања насилника на почетку савјетодавног разговора битно је посебно нагласити насилнику какве су последице таквог понашања. Насилницима треба дати до знања да мало ко може на насиље да одговори разговором као што то чини савјетодавац. Треба му нагласити да и он може бити жртва, и то са можда много већим последицама од његове жртве, а у том случају можда неће ни имати времена за било какав разговор. У наставку савјетовања насилника посебно се обраћа пажња на развоју просоцијалних вјештина, активног слушања, преузимања перспективе другог, емпатије, контроле бијеса, прихватања неуспјеха и сличних вјештина.

Савјетодавна помоћ родитељима жртве и насилника

Наставнике (одјељенске старјешине) и стручне сараднике (педагоге и психологе) поред обуке за давање савјетодавне помоћи жртвама и насилницима треба обучити и за правилан почетак савјетовања родитеља жртве и насилника. Савјетодавац прије разговора треба да је свјестан колико су огорчени родитељи жртве, али и да родитељи насилника нису равнодушни на насиље.

Послије разговора са жртвом и насилником неопходно је обавити и разговор са родитељем жртве, па послије и са родитељем насилника. Савјетодавац не смије себи да дозволи грешке на самом почетку разговора са родитељима. „Најчешће грешке савјетодавца на почетку разговора су:

- а. изражавање става критике или осуде;
- б. забрана дискусије и образложења;

- в. саслушавање и ислеђивање;
- г. показивање узбуђења и свог негодовања;
- д. доношење унапријед рјешење проблемима;
- ђ. непозивање саговорника да слободно и дуже говори о свом поступку и себи (Šić, 2010, str. 227).

На почетку разговора са родитељем жртве савјетодавац мора да да довољно простора родитељу да се растерети, јер је родитељ најчешће веома много бијесан. Родитеља треба разумијети и невербално показати (очима и фацијалном експресијом) да је потпуно нормално што је бијесан. Родитељи често у овим ситуацијама веома импулсивно реагују и желе одмах да виде насилника или његовог родитеља, па да му они одмах „читају буквицу“. Када се у разговору осјети смањење тензије онда се може већ полако прећи на разговор о жртви и њеном стању. Све оно што смо савјетовали жртви на сличан начин поновимо и родитељу како би исти имао „дубљи“ увид у стање свог дјетета. Родитељима жртве треба дати исте препоруке као и дјетету, а посебно је битно да родитељима скренемо пажњу да што више разговарају са својим дјететом код куће, да причају са њим о свакодневним активностима у школи и ван школе. На овај начин сугеришемо родитељима како је дјетету-жртви неопходна стална подршка како би му се што прије вратило самопоштовање. У току овог разговора родитеље је потребно информисати и о томе да ће се ученик-насилник одмах казнити и предузимати даље активности на промјени понашања насилника.

Разговор са родитељем насилника није толико комплексан као са родитељем жртве. У овом случају родитељ је често бијесан на своје дијете. И у овом случају у почетку разговора треба родитељу дати простора да из себе „избаци“ што више непријатних осјећања (бијеса). Послије тога треба поразговарати о самом насилнику. Родитељу треба објаснити да се дијете-насилник мора казнити како се насиље не би понављало и да треба тимски радити на промјени таквог понашања код дјетета. Школа ће са своје стране подузимати бројне активности како би промијенила такво понашање, али родитељима треба нагласити да то није довољно, већ им треба указати на потребу сарадње школе и породице. Посебно је битно овим родитељима нагласити да морају свакодневно разговарати са својим дјететом о свим активностима у школи и ван школе. Битно је да дијете примјети да постоји брига за његово понашање и намјера да своју моћ испољи на неки други начин, а не насиљем. Истим родитељима треба истаћи да ако врло брзо дође до евидентне промјене у понашању њиховог дјетета школа може ублажити и уклонити казнену мјеру коју је већ предузела.

Дакле, суштина разговора са родитељима жртве и насилника је да се истим објасни да се на насиље одмах реагује и да се одмах морају предузимати корективне мјере како би се жртви вратило самопоштовање, а насилник промјенио понашање из непожељног у пожељно. Такође, важност ових разговора односи се и на даљу сарадњу школе и породице, јер једностранни приступ савјетодавне помоћи жртви и насилнику није довољан. Он се мора наставити и у кругу породице.

Закључак

Упркос превенцији вршњачког насиља некад је неизоставно примјењивати педагошке корективне, односно интервентне мјере. Те мјере се односе на то како савјетодавно помоћи жртвама, насилницима и њиховим родитељима када је насиље већ евидентирано. Битно је одмах одреаговати на насиље и укључити у разговоре жртве, насилнике, њихове родитеље, али и остале ученике и наставнике. Посебно је важно истаћи да ће се пружити подршка, и жртвама, али и насилницима, односно да се види да неко већ предузима одређене мјере да се насиље заустави и не понавља. Наравно, ту школа није једини интервентни фактор, већ се морају одмах укључити и родитељи жртве и насилника како би се тимски санирале посљедице вршњачког насиља, али и превентивно дјеловало на вршњачко насиље. Циљ ове подршке је да се насилницима што прије промјени понашање, а жртвама врати њихово самопоштовање.

Савјетодавна помоћ жртви, насилнику и њиховим родитељима подразумијева обученост спремног и савјетодавно компетентног наставника (одјељенског старјешину) и стручног сарадника (педагога и психолога). Неопходне су повремене интерне и екстерне обуке наставника и стручних сарадника за унапређивање савјетодавних компетенција. Поред класичних теоријских предавања нужне су и, већ експериментално провјераване, интерактивне вјежбе симулирања савјетодавних разговора које су показале своју оправданост. Због комплексности „лијечења рана“ вршњачког насиља наставници и стручни сарадници треба да буду оспособљени за припремање савјетодавног разговора, постављање иницијалних питања на почетку разговора, активно слушање, давање невербалних стимулативних импулса саговорнику, емпатисање и за сличне активности почетка и даљег вођења разговора.

Кључне претпоставке ефикасне обуке наставника и стручних сарадника за компетентно давање савјетодавне помоћи жртви, насилнику и њиховим родитељима односе се на хитно реаговање у виду савјетодавних разговора, и то прво са жртвом, па са насилником. Након ова два разговора што хитније се морају обавити и разговори са родитељем жртве, па са родитељем насилника. Основна функција свих ових разговора је да се жртви што прије врати њено самопоштовање, да насилник што прије промјени своје понашање и усмјери га према развоју емпатије, а да се родитељи укључе како би се убрзао процес ових корективних васпитно-дисциплинских мјера. Посебан акценат у овој обуци наставника и стручних сарадника даје се правилном почетку давања савјетодавне помоћи, јер од успјешности почетка савјетодавног разговора зависи даљи ток истог и исход интервенције у случајевима када је већ идентификовано вршњачко насиље.

Литература

- Bin, A. (2004). *Učionica bez nasilništva*. Beograd: Kreativni centar.
- Zakon o osnovnom obrazovanju i vaspitanju* (2008). [elektronsko izdanje].
- Пић, М. (2010). *Porodična pedagogija*. Banja Luka: Filozofski fakultet i Mostar: Nastavnički fakultet „Džemal Bijedić“.
- Јоргић, Д. (2010). Како помоћи жртвама и насилницима у вршњачком насиљу, У Приручнику за школе *Вршњачко насиље*. Бања Лука: Филозофски факултет, 71-85.
- Јоргић, Д. (2011). *Интерактивно стручно усавршавање наставника*. Бања Лука: Филозофски факултет.
- Kulić, R. i Despotović, M. (2005). *Uvod u andragogiju*. Zenica: Dom štampe d.d.
- Marinković, Lj., Petrović, J., Živković, D. (2004). *Škola*. Beograd: Kreativni centar.
- Ninković, S. (2010). Savetovanje nasilnih i viktimiziranih učenika. *Pedagogija*, 65(3), 428-435.
- Poradić, D. (2009). *Nasilje u školama*. Beograd: Institut za psihologiju.
- Протокол о поступању у случајевима вршњачког насиља међу дјецом и младима у образовном систему* (2008). [електронско издање].
- Ромен, Т. (2006). *Силеџије су прави гњаватори*. Београд: Креативни центар.
- Trnavac, N. (1996). *Fragmenti o disciplini učenika*. Beograd: Institut za pedagogiju i andragogiju Filozofskog fakulteta.
- Трнавац, Н. (1996). *Педагог у школи*. Београд: Учитељски факултет – Центар за усавршавање руководиоца у образовању.

Корисне Веб странице

- <http://www.abanet.org/>
- <http://www.ncjrs.org/peerhome.htm/>
- <http://www.nsscl.org/>
- <http://www.ojjdp.ncjrs.org/>
- <http://www.pikas.se/>
- <http://www.portal.ludbreg.hr/>
- <http://www.vasezdravlje.com/>
- <http://www.zzjzpgz.hr/>

ПОМОЋ ЖРТВАМА И НАСИЛНИЦИМА (ИНТЕРАКТИВНА АНДРАГОШКА ВЈЕЖБА)

Циљ интерактивне вјежбе: Увјежбавање и оспособљавање учесника (директора, педагога, психолога и наставника) за стимулативни и подржавајући савјетодавно-корективни рад са жртвама, насилницима и њиховим родитељима.

Циљана група учесника: око 25 учесника (директора, педагога, психолога и наставника).

Материјал за вјежбање: Радни листићи са задацима за групни рад (симулације улога у савјетодавно-корективном раду са жртвама, насилницима и њиховим родитељима – Види у прилогу припреме!).

1. етапа: Увођење учесника у интерактивну вјежбу (5 мин.)

Водитељ интерактивне вјежбе информише све учеснике о циљу вјежбе. Објашњава им да ће радити у петочланим или шесточланим групама, те да ће након њиховог формирања добити конкретне задатке. Задатке ће добити на радним листићима на којима је описана ситуација вршњачког насиља. Сваки члан у групи ће имати своју улогу, и то: савјетодавац, жртва, насилник, родитељ жртве и родитељ насилника. Задатак сваке групе је да међусобно подијеле улоге и да се договоре како ће изгледати почетна питања, коментари и невербални знаци приликом савјетодавног разговора са жртвом, насилником и њиховим родитељима. Питања могу да забиљеже са друге стране радног листића. Послије записивања питања свака група ће бити прозвана случајним избором да одглуми једну ситуацију почетка савјетодавног разговора. Ситуације су сљедеће: савјетодавац – жртва, савјетодавац – насилник, савјетодавац – родитељ жртве и савјетодавац – родитељ насилника. Док једна група симулира почетак савјетодавног разговора остале групе посматрају симулацију и биљеже на радном листићу правилно постављена питања, дате коментаре и невербалне знаке, али и евентуалне грешке у постављању питања, давању погрешних коментара и невербалних знакова. Све групе ће имати прилику за симулацију једне од наведених ситуација. Послије симулација водитељ интерактивне вјежбе ће отворити дискусију о правилним и погрешним питањима, коментарима и невербалним знацима у свим симулацијама савјетодавно-корективног разговора. Послије дискусије ће водитељ вјежбе уз помоћ неколико учесника извести заједнички закључак о одржаној интерактивној вјежби.

2. етапа: Формирање петочланих или шесточланих група (3 мин.)

Водитељ вјежбе ће формирати пет до шест петочланих, односно шесточланих група. Прво ће замолити све присутне наставнике да дигну руке, па ће их замолити да упамте број који се буде односио на њих приликом пребројавања. Бројаће се од један до пет, односно шест (зависно од укупног броја учесника). Након пребројавања наставника наставља се иста процедура пребројавања, али са педагозима, психолозима, па послије њих са директорима школа. Овако ће се формирати пет до шест хетерогених група учесника. Послије пребројавања слиједи распоређивање у групе према бројевима, и то: све јединице у прву групу, све двојке у другу групу, и тако до петица или шестица у пету или шесту групу. Показати свакој групи гдје ће бити смјештена у радној сали.

3. етапа: Групни рад (15 мин.)

Након што су формиране све групе водитељ дијели свакој групи исти радни листић. Задатак сваке групе је да у групи прочита понуђену ситуацију вршњачког насиља и одреди улогу за сваког члана и да припреми, односно напише на радном листићу неколико почетних питања за савјетодавни разговор између савјетодавца и жртве, насилника и њихових родитеља.

4. етапа: Симулације савјетодавног разговора (15 мин.)

Након што су групе одредиле улоге за симулацију и записале питања за почетак савјетодавног разговора водитељ случајним избором прозива два представника једне групе да одглуме почетак савјетодавног разговора између савјетодавца и жртве. Послије тога се прозивају два представника неке друге групе да одглуме ситуацију савјетодавац – насилник, и тако редом преко ситуације савјетодавац – родитељ жртве до ситуације савјетодавац – родитељ насилника све док не буду симулирали представници свих група (послије сваке симулације водитељ вјежбе иницира аплауз као похвалу сваком „глумцу“). Док се симулирају савјетодавни разговори остали посматрачи биљеже правилна и евентуално погрешно постављена питања, дате коментаре и невербалне знаке од стране улога савјетодаваца.

5. етапа: Дискусија (4 мин.)

Послије симулације задње групе водитељ покреће дискусију са два питања, и то: У којим ситуацијама су била најправилније постављена питања, дати коментари и попутни невербални знаци савјетодавца? и У којим ситуацијама је можда било погрешно постављених питања, погрешно датих коментара и невербалних знакова? На друго питање водитељ тражи од учесника правилна алтернативна рјешења.

6. етапа: Извођење закључка (3 мин.)

Послије дискусије водитељ заједно са свим учесницима изводи закључак са реализоване вјежбе и тражи од истих препоруке за даље усавршавање савјетодавно-корективног рада са жртвама, насилницима и њиховим родитељима. Водитељ се свим учесницима захваљује на активној партиципацији у нади да ће се сарадња са њима наставити даље.

Ситуација: У једној основној школи десило се вршњачко насиље. Марко, ученик осмог разреда претучен је од стране насилника Илије који је такође из осмог разреда. Илија је истукао Марка, јер му овај није хтио дати 5 КМ које је Илија пријетећи тражио од њега. То се десило иза школе. Неколико очевидаца из осмог разреда је све то видјело и пријавило насиље школском педагогу...

УЛОГЕ: Марко (жртва), Илија (насилник), Маркова мајка, Илијина мајка и Савјетодавац (педагог или одјељенски старјешина).

ПОЧЕТНА ПИТАЊА САВЈЕТОДАВЦА ЗА ЖРТВУ (МАРКА):

1. _____
2. _____
3. _____
4. _____
5. _____

ПОЧЕТНА ПИТАЊА САВЈЕТОДАВЦА ЗА НАСИЛНИКА (ИЛИЈУ):

1. _____
2. _____
3. _____
4. _____
5. _____

ПОЧЕТНА ПИТАЊА САВЈЕТОДАВЦА ЗА ЖРТВИНУ МАЈКУ:

1. _____
2. _____
3. _____
4. _____
5. _____

ПОЧЕТНА ПИТАЊА САВЈЕТОДАВЦА ЗА НАСИЛНИКОВУ МАЈКУ:

1. _____
2. _____
3. _____
4. _____
5. _____

ЗАПАЖАЊА ПРАВИЛНОГ ВОЂЕЊА САВЈЕТОДАВНОГ РАЗГОВОРА:

ЗАПАЖАЊА НЕПРАВИЛНОГ ВОЂЕЊА САВЈЕТОДАВНОГ РАЗГОВОРА:
